

1. Ч. 1. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди / А. В. Козир, Е. М. Кучменко, 2016. – С. 5-7.
2. Козир А. В., Кучменко Е. М. Історіографічний огляд педагогічної професіогенези викладача музичного мистецтва // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти: наукове електронне видання – Випуск № 3 / А. В. Козир, Е. М. Кучменко. – Слов'янськ : ДВНЗ «ДДПУ», 2016. – С. 107–116.
3. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія / А. В. Козир. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 378 с.
4. Кучменко Е. М. Культура як світ втілених цінностей / Е. М. Кучменко // Культура України: збірник наукових праць. – Вип. 30. – Харків : ХДАК, 2010. – С. 19–27.
5. Кучменко Е. М. Культура та її трансформаційні виклики / Е. М. Кучменко // Ринок праці та зайнятість населення. – 2012. – № 1(30). – С. 33–36.
6. Сегеда Н. А. Гуманітарні ефекти професійного зростання як «людський вимір» реінтеграції особистості викладача музичного мистецтва і професійної реальності / Н. А. Сегеда // Наукові записки: зб. наук. пр. НПУ імені М. П. Драгоманова; укл. Л. Л. Макаренко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – № 92. – С. 208–216.

Alla KOZIR, Eleonora KUCHMENKO

Kyiv

PEDAGOGICAL COMPONENT OF CONTINUOUS EDUCATION OF TEACHERS IN THE FIELD OF ART

In this article the professional development of teachers in the field of arts and musical arts is discussed. Also the theoretical and methodical foundations of their professionalisation in the system of continuous education are analyzed.

Key words: pedagogy, social and humanitarian knowledge, historiography, musical and artistic arts, professional development, continuous education.

Алла КОЗЫРЬ, Элеонора КУЧМЕНКО

г. Киев

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ БЕСПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ОБЛАСТИ ИСКУССТВ

В статье рассматривается профессиональное становление преподавателей в области художественного и музыкального искусств, анализируются теоретико-методические основы их профессионализации в системе непрерывного образования.

Ключевые слова: педагогика, социогуманитарные знания, историография, музыкальное и художественное искусства, профессиональное развитие, непрерывное педагогическое образование.

Стаття надійшла до редколегії 01.02.2017

УДК 364-787.9-027.561

Вікторія КОРНЕЩУК, Марина ВОЛОШЕНКО

vtory@te.net.ua, marussia_v@ukr.net

м. Одеса

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ В АСПЕКТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті обґрунтовано необхідність цілеспрямованого формування в майбутніх соціальних працівників здоров'язберігаючої компетентності, що розглядається як невід'ємна складова їхньої професійної компетентності. Схарактеризовано знання, вміння й навички, що забезпечують здатність фахівця із соціальної роботи витримувати значні психофізичні і емоційні навантаження, адаптуватися і виконувати професійну діяльність повноцінно та кваліфіковано в складних професійних умовах і ситуаціях.

Ключові слова: соціальна робота, соціальний працівник, професійна компетентність, здоров'я, здоров'язберігаюча компетентність.

Професійна соціальна робота є досить складною та багатоаспектною, адже соціальні працівники виконують широкий спектр функціональних обов'язків, що ставлять високі вимоги до рівня їхньої професійної компетентності. Практична діяльність в цій галузі здійснюється в умовах підвищеної психофізичної напруги –

часто соціальний працівник має здійснювати роботу з клієнтами, які знаходяться в складних життєвих ситуаціях, переживають стрес, страждають від насильства, нерідко є представниками неблагополучних верств населення і носіями соціально небезпечних захворювань. Такі професійні ризики можуть викликати деформа-

ції особистості і хворобливі розлади різного характеру. Отже, специфіка соціальної роботи вимагає сформованості у фахівця певної системи знань, умінь і навичок з охорони і підтримки власного психічного і фізичного здоров'я, що є обов'язковою умовою його професійної придатності. Комплекс таких знань, умінь і навичок дозволяють говорити про здоров'язберігаючу компетентність як невід'ємну складову професійної компетентності фахівця із соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що поняття здоров'язберігаючої компетентності використовується в педагогічній науковій літературі насамперед з боку валеологічного виховання учнівської молоді. Зміст валеологічної педагогіки (лат. valeo – здоров'я) розкрито в таких аспектах: теоретико-методологічні основи валеологічної освіти (Т. Бойченко, І. Зверева, Л. Клос та ін.); моніторинг здоров'я населення (Н. Медведовская та ін.); державне управління охороною здоров'я (Н. Кризіна, Н. Рингач та ін.); формування культури збереження здоров'я (Н. Башавець, Г. Кривошеєва та ін.) і культури здорового способу життя в студентському середовищі (Д. Воронін, А. Гладошук, Л. Соколенко та ін.); шляхи фізичного самовдосконалення (Е. Аксьонова, Н. Денисенко та ін.); ставлення до здоров'я в молодіжному середовищі (О. Балакірева, М. Варбан та ін.); медичні аспекти аддикцій (Т. Андреева та ін.) тощо. Водночас в сучасних дослідженнях з проблем професійної підготовки майбутніх соціальних працівників формуванню компетентності, спрямованої на збереження їх власного здоров'я, приділено недостатньо уваги.

Мета статті – схарактеризувати сутність і роль здоров'язберігаючої компетентності соціального працівника як невід'ємної складової його професійної компетентності.

За фізичними параметрами, здоров'я – це значення біологічних показників стану людини, необхідних для його життєдіяльності. Як зазначено у Статуті ВООЗ, здоров'я є станом повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів [1]. Душевне (психічне) здоров'я – це стан душевного благополуччя, що характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів та забезпечує адекватну до умов дійсності регуляцію поведінки та діяльності. Зміст поняття «здоров'я» не вичерпується медичними та психологічними критеріями,

адже в ньому віддзеркалюються суспільні та групові норми і цінності, що регламентують духовне життя людини [2, 122]. Соціальне здоров'я – це стан гармонійного функціонування людини в різних видах взаємодії: соціальній, економічній, політичній, ідеологічній, – на засадах взаєморозуміння, взаємоприйняття, взаємоповаги, взаємодопомоги, що сприяє самоактуалізації особистості, створює комфортні відносини з реальністю та зумовлює якісний стрибок духовного розвитку людини в процесі соціалізації [3].

Фізичний, психічний і соціальний аспекти здоров'я щільно взаємопов'язані. Так, психічні розлади серйозно позначаються на фізичному самопочутті людини і її соціальних відносинах, тоді як фізичні недуги і важкі захворювання, особливо тривалі, можуть привести до соціального відчуження і психічних розладів. Будь-які відхилення в стані здоров'я свідчать про наявність хвороби.

У структурі здоров'я можна виділити два компоненти: об'єктивний – сукупність можливостей, які можуть бути реалізовані за наявності повноцінного здоров'я (статусна роль в суспільстві, професія, рід занять, тривалість життя тощо) та суб'єктивний (ціннісний) – ставлення суб'єкта до свого здоров'я (виражається в перевагах, ціннісних орієнтаціях, мотивації в поведінці) [4, 227].

Про наявність в людини здоров'язберігаючої компетентності свідчать життєві навички, які сприяють здоровому способу життя, тобто навички сприяння фізичному, психічному і соціальному здоров'ю. До навичок, які сприяють фізичному здоров'ю, можна віднести раціональне харчування, рухову активність, санітарно-гігієнічний режим праці та відпочинку; психічному здоров'ю – самосвідомість, самооцінку, самоконтроль, аналіз проблем і прийняття рішень, визначення життєвих програм та цілей; соціальному здоров'ю – ефективне спілкування, співпрацю, вирішення конфліктів, поведінку в екстремальних умовах тощо [5, 446].

Здоров'язберігаюча компетентність в аспекті професійної підготовки соціальних працівників, на нашу думку, має більш складний і змістовний характер. Вона є тією інтегративною якістю, комплексом можливостей фахівця із соціальної роботи, що забезпечує стан рівноваги, саморегуляції його організму і взаємодії з соціальним середовищем. Про наявність у соціального працівника здоров'язберігаючої компе-

тентності свідчить його здатність витримувати значні психофізичні і емоційні навантаження, адаптуватися і виконувати професійну діяльність повноцінно та кваліфіковано в складних професійних умовах і ситуаціях.

Використання здоров'язберігаючих технологій в соціальній роботі і організація праці на основі безпеки життєдіяльності вимагають від соціального працівника володіння певним арсеналом професійно важливих умінь і навичок щодо збереження, зміцнення і відновлення здоров'я. До навичок збереження фізичного здоров'я, яке характеризується параметрами соматичних показників стану фахівця, можна віднести володіння засобами оздоровлення, реабілітації, саморегуляції і зміцнення власного здоров'я. Доцільним є застосування таких методів, як: залучення до фізичної культури і спорту з метою зміцнення здоров'я і поліпшення рухової активності; використання природно-кліматичних факторів для оздоровлення організму, підвищення працездатності і стійкості до захворювань; володіння елементарними прийомами масажу для відновлення організму після навантажень і передчасної втоми при інтенсивній розумовій або фізичній діяльності; самоконтроль стану здоров'я, фізичного розвитку і роботи функціональних систем організму для своєчасної діагностики небезпечних захворювань; формування та підтримка оптимального рівня власної психофізичної стійкості для забезпечення дієздатності та протистояння шкідливим звичкам; психофізичний тренінг для профілактики захворювань та підвищення розумової і фізичної працездатності; дотримання гігієнічних і санітарних вимог у повсякденному житті і в практичній діяльності (особливо при роботі з клієнтами, які є носіями соціально небезпечних хвороб).

Для підтримки власного психічного здоров'я соціальний працівник повинен володіти психопрофілактичними знаннями (знати про фактори психічних впливів на людину, особливості психіки і можливості попередження психогенних захворювань, профілактичні заходи для підвищення стійкості психіки до шкідливих впливів), навичками психогігієни (механізмами емоційної саморегуляції, методами психологічної розрядки і зняття втоми від професійної діяльності), а також психотерапевтичними вміннями (активним самонавіюванням, працетерапією) та ін. При роботі з різними категоріями клієнтів фахівцю із соціальної роботи необ-

хідні знання про охорону власної праці, механізми захисту від соціально небезпечних і психічних захворювань, а також знання форм і методів соціальної роботи з певною категорією клієнтів соціальної роботи та їх оточенням.

Отже, для профілактики професійних захворювань соціальний працівник повинен вміти ідентифікувати джерела і типи небезпек, прогнозувати можливість їх виникнення, визначати і зменшувати ризик до мінімального. Крім того, як було зазначено, він повинен володіти комплексом знань, умінь і навичок з оздоровлення, збереження і відновлення власного здоров'я і здоров'я своїх клієнтів. Отримання таких знань й умінь, що забезпечують здоров'язберігаючу компетентність соціального працівника, має відбуватися безпосередньо під час його професійної підготовки у ВНЗ.

Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі є поетапним, багатокомпонентним, безперервним і тривалим процесом. Безумовно, рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності залежить від організаційно-педагогічних умов професійної підготовки та змісту навчально-виховного процесу в цілому, проте основу формування такої компетентності становить комплекс спеціальних дисциплін, спрямованих безпосередньо на розвиток знань, умінь і навичок у сфері підтримки та збереження здоров'я. До навчальних дисциплін, які мають забезпечити формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи в процесі їхньої професійної підготовки, на наш погляд, відносяться такі: «Психологія емоцій», «Психологія особистості», «Вікова та педагогічна психологія», «Соціальна психологія», «Медико-соціальні засади здоров'я», «Конфліктологія» тощо.

Формування здоров'язберігаючої компетентності значною мірою забезпечуються практичною підготовкою майбутніх фахівців із соціальної роботи. Під час практики формуються передусім професійно-важливі вміння і навички студентів. Для успішного формування здоров'язберігаючої компетентності, програми практик повинні відповідати загальному змісту професійної підготовки у сфері охорони і збереження здоров'я. Волонтерська діяльність, участь в громадських заходах міських і обласних центрів соціальної допомоги населенню сприятиме не тільки отриманню нових професійно-прак-

тичних знань, але й надасть студентам можливість розвивати свої творчі здібності, самореалізовуватися в обраній професійній сфері, усвідомити необхідність і важливість дбайливого ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих.

Отже, формування здоров'язберігаючої компетентності як складової професійної компетентності майбутніх соціальних працівників спирається на методологію валеологічної і здоров'язберігаючої педагогіки, що має на меті формування особистості, здатної до саморегуляції, готової фізично і психологічно самостійно функціонувати в умовах постійного змінення громадського і природного середовища на основі переконань про цінності здоров'я як особистісної та суспільної цінності [6, 229].

Професійні ризики та негативні професійні чинники, що впливають на психічне, фізичне та соціальне здоров'я соціального працівника, визначають необхідність у його здоров'язберігаючій компетентності. Тому цілеспрямоване формування такої компетентності має стати невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи у вищому навчальному закладі. Вміння, знання та навички в галузі збереження і зміцнення здоров'я, підтримки гармонійного співвідношення всіх

його складових, надзвичайно важливі для успішного виконання завдань у практичній діяльності фахівця соціальної сфери. Дотримання здорового способу життя, створення сприятливих умов для відпочинку, схильність до самовдосконалення і постійного саморозвитку є запорукою високого рівня працездатності та професійної придатності соціального працівника.

Список використаних джерел

1. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я ВООЗ: Міжнародний документ від 22.07.1946 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_599
2. Валецька Р. О. Основи валеології: підручник / Р. О. Валецька. – Луцьк: Волинська книга, 2007. – 348 с.
3. Бобро А. А. Сутність поняття «соціальне здоров'я» у науковій літературі / А. А. Бобро // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 122. – С. 19–23. – Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=250
4. Ларионова И. С. Здоровье как социальная ценность: дисс. на соиск. ученой степ. докт. филос. наук: спец. 09.00.11 / И. С. Ларионова. – М., 2004. – 265 с.
5. Успенська В. М. Здоров'язберігаюча компетентність вчителя основ здоров'я як визначальна його професійної компетентності / В. М. Успенська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми, 2010. – № 1 (3). – С. 442–452.
6. Клос Л. Є. Здоров'язберігаючі технології у соціальній роботі: проблема підготовки майбутніх фахівців / Л. Є. Клос // Вісник Львівського державного університету Безпеки життєдіяльності. – Львів, 2009. – № 3. – С. 226–230.

Victoriia KORNESSHCHUK, Maryna VOLOSHENKO
Odessa

HEALTHY WAY OF LIFE IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS

The article under consideration deals with the necessity of purposeful formation of future social workers health saving competence which is considered as an integral part of their professional competence. There have been characterized knowledge and skills that ensure professional ability in social work to maintain considerable psycho-physical and emotional loads, adapt and carry out professional activity fully and professionally under difficult professional conditions and situations.

Key words: social work, social worker, professional competence, health, health saving competence.

Вікторія КОРНЕЩУК, Марина ВОЛОШЕНКО
г. Одесса

ЗДОРОВЫЙ СПОСОБ ЖИЗНИ В АСПЕКТЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

В статье обоснована необходимость целенаправленного формирования у будущих социальных работников здоровьесберегающей компетентности, которая рассматривается как неотъемлемая составляющая их профессиональной компетентности. Охарактеризованы знания, умения и навыки, которые обеспечивают способность специалиста по социальной работе выдерживать значительные психофизические и эмоциональные нагрузки, адаптироваться и выполнять профессиональную деятельность полноценно и квалифицированно в сложных профессиональных условиях и ситуациях.

Ключевые слова: социальная работа, социальный работник, профессиональная компетентность, здоровье, здоровьесберегающая компетентность.

Стаття надійшла до редколегії 03.02.2017